

VALT ER TE LEVEN MET 'BOSPEST'?

Henk J. Jager

Zowel bosbouwers als natuurbeheerders ervaren de opkomst van de Amerikaanse vogelkers *Prunus serotina* als een plaag, wat onder meer tot uiting komt in de bijnaam 'bospest'. Bij de bestrijding van deze exoot worden kosten noch moeite gespaard. Ook bestrijding met vergif in natuurterreinen vindt men gerechtvaardigd.

Inleiding

De Amerikaanse vogelkers is inheems in Noord-Amerika. De soort werd al in de 19^e eeuw als sierboom ingevoerd. Omdat het bladstroosel relatief snel verteert, werden aan het gewas bodemverbeterende eigenschappen toegeschreven. Om die reden werd de soort in de eerste helft van de 20^e eeuw als 'vulhout' onder eiken en dennen aangeplant. Na het oogsten van de bomen vormde de exoot echter nieuwe opslag vanuit zijn ondergrondse delen, die sneller groeide dan die van de meeste inlandse houtsoorten. Op die manier verdrong de exoot de jonge aanplant of eikenopslag. Ook werd het gewas door vogels (die de bessen eten) verspreid. Door één en ander is de 'bospest' in vrij korte tijd één van de algemeenste bosbewoners van Nederland geworden.

De nieuwkomer wordt tot op de dag van vandaag zowel mechanisch als chemisch bestreden. Bij de mechanische bestrijding worden de kleine exemplaren helemaal uit de grond getrokken en de grote met wortelkluit en al gerooid. Bij de chemische bestrijding wordt de jonge opslag met glyfostaat (een herbicide met de handelsnaam 'roundup') dood gespoten; de grote worden omgezaagd waarbij de zaagvlakken worden ingesmeerd met glyfostaat. Genoemd middel is zonder licentie verkrijgbaar.

Recent is in artikel 33 van de Subsidieregeling natuurbeheer 2000 de passage dat geen chemische onkruidbestrijding mag plaatsvinden, aangevuld met het volgende: "tenzij voor het beheer een pleksgewijze stobbenbehandeling met glyfostaat van Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik of Robinia noodzakelijk is". Mogelijk vormt insmeren van open wonden met de Loodglansschimmel een biologische alternatief voor chemische bestrijding.

Maar is het nu echt zo erg met die Amerikaanse vogelkers dat elk bestrijdingsmiddel gerechtvaardigd is? Heeft bestrijding bovendien

wel effect? Of is hier sprake van een voetstootse aanname, een traditionele afkeuring van een bepaalde soort?

Onderzoek aan een bos van Amerikaanse vogelkers

In een stuk bos achter de kerk van Nijeholtpade (West-Stellingwerf) is de Amerikaanse vogelkers uitgegroeid tot grote exemplaren. In dit gedeelte vindt al decennia lang geen bosbeheer meer plaats. De enige vorm van menselijk ingrijpen bestaat uit het opspoeien van de paden. Hier kon dus goed worden onderzocht wat er gebeurt als 'Bospest' de overhand krijgt en de mens verder niet meer ingrijpt. Het onderzoek bestond uit het maken van een terreinopname van een stuk van 40 are (zie tabel 1) en het opmeten van de grote exemplaren.

Opmerking

Volgens Weeda (1987) werd als vulhout over het algemeen een kreupele, nauwelijks tot boom uitgroeivende vorm van de Amerikaanse vogelkers gebruikt. Wat dat betreft is het in ieder geval al vermeldenswaardig dat de exoot bij Nijeholtpade is doorgegroeid tot fraai gevormde bomen. De Amerikaanse vogelkers ging hier overheersen nadat het elkenhakhout circa 40 jaar geleden voor de laatste maal werd geoogst.

Beschrijving van bos met Amerikaanse vogelkers

De boomlaag wordt gedomineerd door grote exemplaren van de Amerikaanse vogelkers. De exotische bomen hebben stamdiameters tussen de 30 en 40 cm (gemeten op 1,5 m boven maaiveld). De gemiddelde hoogte ligt ergens tussen de 15 en de 20 m (twee omgewaarde exemplaren maten 16 m). Plaatselijk zijn oude exemplaren omgewaaid of halfweg geknakt, waardoor het bos structureel is geworden. Ook zijn enkele exemplaren afgestor-

Amerikaanse vogelkers foto: Dico de Klein

ven door ouderdom en/of ziekte. Waar door de windworp een gat in het kronendak is geslagen, vormt jonge aanwas van de Amerikaanse vogelkers een dichte struiklaag, waar de Zachte berk *Betula pubescens* echter bovenuit groeit. In de schaduw van de exoot groeien tevens struiken van Hulst *Ilex aquifolium* en Amerikaans krentenboompje *Amelanchier lamarckii*. De kruitlaag bestaat voornamelijk uit Brede stekelvaar *Dryopteris dilatata*. Ook het vermelden waard is de aanwezigheid van oud-bosplanten, waaronder Blauwe bosbes *Vaccinium myrtillus*, Dalkruid *Maianthemum bifolium* en Gewone salomonszegel *Polygonatum multiflorum*. De bosbodem is bezaaid met dood hout, dat voornamelijk van de Amerikaanse vogelkers afkomstig is. Op de levende schors, het strooisel, dood hout en de wortelkluiten komen bovendien diverse soorten mossen voor (zie tabel 2).

Discussie aan de hand van stellingen

De aanwezigheid van veel Amerikaanse vogelkers leidt, net als bij andere exoten, dikwijls tot negatieve reacties. Veel mensen zijn nog steeds van mening dat de nieuwkomer onverminderd bestreden moet worden. De gehoorde stellingen worden hieronder bediscussieerd.

a). Exoten horen hier niet en hebben daarom geen bestaansrecht.

Vreemd genoeg geldt deze stelling niet voor stinzenplanten. Onder die groep komen exotische bolgewassen voor die zelfs door natuurbeheerders gekoesterd worden. Door gelovigen kan de stelling worden afgedaan met de zegswijze: Gods wegen zijn ondoorgrondelijk.

Legenda bij tabel 1 (schaal van Tansley):

Code	Voluit (Engels)	nadere omschrijving
d	dominant	soort overheerst
c	co-dominant	soort overheerst samen met andere soorten
a	abundant	soort is veel aanwezig, maar nooit (co-)dominant
o	frequent	soort is talrijk
r	rare	soort is zeldzaam
s	sporadic	soort is zeer zeldzaam
l	local	soort komt alleen plaatselijk voor (te combineren met d,a,f en o)

Tabel 1. Terreinopname van bos van Amerikaanse vogelkers te Nijeholtpade in 2004.

Jaar	2004
Maand	10
Dag	18
Lengte proefvlak (m)	150
Opp. proefvlak (m ²)	4.000
Bedekking totaal (%)	100
Bedekking boomlaag (%)	95
Bedekking struiklaag (%)	35
Bedekking kruidlaag (%)	35
Bedekking moslaag (%)	5
Bedekking strooisellaag (%)	100
Hoogte (hoge) boomlaag (m)	16
Hoogte (hoge) struiklaag (m)	2,5
Gem. hoogte (hoge) kruidlaag (cm)	50
Aantal soorten	31

boomlaag	voorkomen	
Amerikaanse vogelkers	d	<i>Prunus serotina</i>
Zomereik	o	<i>Quercus robur</i>
Zachte berk	r	<i>Betula pubescens</i>
Wilde kamperfoelie	s	<i>Lonicera periclymenum</i>

struiklaag		
Amerikaanse vogelkers	la	<i>Prunus serotina</i>
Hulst	o	<i>Ilex aquifolium</i>
Amerikaans krentenboompje	o	<i>Amelanchier lamarckii</i>
Wilde kamperfoelie	o	<i>Lonicera periclymenum</i>
Zomereik	r	<i>Quercus robur</i>
Wilde lijsterbes	s	<i>Sorbus aucuparia</i>
Sporkehout	s	<i>Rhamnus frangula</i>

kruidlaag		
Brede stekelvaren	a	<i>Dryopteris dilatata</i>
Amerikaanse vogelkers	a	<i>Prunus serotina</i>
Hulst	la	<i>Ilex aquifolium</i>
Blauwe bosbes	lf	<i>Vaccinium myrtillus</i>
Rubus flexuosus	f	<i>Rubus flexuosus</i>
Braam (niet gedetermineerde soorten)	o	<i>Rubus species</i>
Pilzegge	r	<i>Carex pilulifera</i>
Pijpenstrootje	r	<i>Molinia caerulea</i>
Gewone salomonszegel	r	<i>Polygonatum multiflorum</i>
Glade witbol	s	<i>Halcus mollis</i>
Dalkruid	s	<i>Maianthemum bifolium</i>
Vogelmuur	s	<i>Stellaria media</i>
Wilde lijsterbes	s	<i>Sorbus aucuparia</i>

mossen		
Gewoon klauwtjesmos	a	<i>Hypnum cupressiforme</i> s.l. species
Gedrongen kantmos	a	<i>Lophocolea heterophylla</i>
Gewoon sterrenmos	f	<i>Mnium hornum</i>
Breekblaadje	o	<i>Campylopus pyriformis</i>
Gewoon pluïsjesmos	o	<i>Dicranella heteromalla</i>
Gewoon sikkelsterretje	o	<i>Dicranoweisia cirrata</i>
Gewoon gaffeltandmos	o	<i>Dicranum scoparium</i>
Gewoon dikkopmos	o	<i>Brachythecium rutabulum</i>
Fijn laddermos	o	<i>Eurhynchium praelongum</i>
Fraai haarmos	o	<i>Polytrichum formosum</i>
Viertandmos	o	<i>Tetraphis pellucida</i>
Krom platmos	o	<i>Plagiothecium laetum</i> s.l. (incl. <i>P. curvifolium</i>)
Geplooid snavelmos	lo	<i>Eurhynchium striatum</i>
Kussentjesmos	lo	<i>Leucobryum glaucum</i>
Heideklauwtjesmos	r	<i>Hypnum jutlandicum</i>

b). Zonder bestrijding verdringt de Amerikaanse vogelkers de jonge bosaanplant en het opnieuw uitlopen van de (hakhoutstobben van) inlandse houtsoorten.

Dit is vooral het geval op plaatsen waar de soort vroeger is aangeplant. De struik kan ook in gekapte bosranden op de voorgenoemde trenden. In veel bosgebieden treedt na het kap-

pen echter geen dominantie van de Amerikaanse vogelkers op. De stelling geldt dus lang niet overal. Op kapvlakten schieten zaailingen van de (Zachte) berk sneller de hoogte in dan die van de Amerikaanse vogelkers.

c). Bij een beheer van 'niets doen' verandert het bos gestaag in een ondoordringbaar woud van Amerikaanse vogelkers.

Dit is vooral zo waar de soort vroeger is aangeplant (Weeda 1987). In Nijeholtpade ging de exoot pas overheersen nadat de boomlaag werd gekapt. De Amerikaanse vogelkers vormt hier echter geen ondoordringbaar woud, maar lange kale stammen waar men gemakkelijk onder door kan lopen.

De exoot krijgt bovendien weinig kans in echte oude, ongestoorde eiken- en beukenbossen. Hier komen hooguit wat kansloze zaailingen voor. De Amerikaanse vogelkers verdringt namelijk geen hoge (eiken)bomen. In Nijeholtpade waait de exoot bovendien sneller om dan de aanwezige eikenbomen. Ook Weeda (1987) schrijft dat de agressiviteit van de Amerikaanse vogelkers niet moet worden overschat. Volgens hem is het overheersen van de nieuwkomer in de meeste gevallen een direct gevolg van menselijk handelen.

d). Een toename van de Amerikaanse vogelkers gaat ten koste van de inheemse bosflora (en dus ten koste van de diversiteit aan plantensoorten).

Het onderzochte bos achter de kerk van Nijeholtpade haalt deze stelling onderuit (tabel 1). In het gedeelte dat door de Amerikaanse vogelkers wordt gedomineerd komen 30 inheemse plantensoorten voor. Bovendien gedijen in de schaduw van de exoot bosplanten waarmee een natuurbeheerder wijs behoort te zijn. De bosplanten verstikken niet omdat de strooisellaag onder Amerikaanse vogelkers minder dik (8 - 10cm) wordt dan onder eiken. Wel komen als gevolg van de Amerikaanse vogelkers minder eiken en Wilde lijsterbessen *Sorbus aucuparia* voor. Het domineren van bepaalde inheemse houtgewassen gaat overigens wel ten koste van de diversiteit aan plantensoorten. In onbeheerd eikenbos op zandgrond verstikken de bosplanten in de steeds dikker wordende strooisellaag. Op de lange duur krijgt de Beuk *Fagus sylvatica* echter de overhand, waarbij de Zomereik *Quercus robur* geheel afsterft. In dat geval vormen de Beuken een dicht scherm waaronder nauwelijks andere planten gedijen. Voor bepaalde inheemse bomen geldt de stelling dus wel.

e). Een volgroeid exemplaar van de Amerikaanse vogelkers produceert zo veel bessen dat alle nabij gelegen bosjes er mee worden besmet.

De grote exemplaren van Nijeholtpade produceren gezamenlijk miljoenen zaden. Desondanks overheerst de soort niet in nabij gelegen bosjes en houtwallen. De bloemen en daarna de bessen vervullen overigens een belangrijke ecologische functie: eerst als nectarbron voor insecten en vervolgens als voedsel voor vele soorten vogels.

f). Door een intensieve bestrijding kan de Amerikaanse vogelkers in Europa worden uitgeroeid.

De nieuwkomer is ondanks de intensieve bestrijding alleen nog maar toegenomen. De exoot kan immers onmogelijk overal tegelijk worden uitgeroeid. Zo groeit de Amerikaanse vogelkers eveneens in tuinen en andere particuliere terreinen. Met hulp van de vogels zor-

gen de buiten schot blijvende exemplaren voor een constante zaadtoevoer. Bestrijding van de soort is dus dwellen met de kraan open, net als de bestrijding van vele andere exoten.

g). Op grond van het gebeuren rondom de Amerikaanse vogelkers is de mens voorzichtiger geworden met het aanplanten van exoten.

Dit zou je misschien wel verwachten, maar is vreemd genoeg niet het geval. Zo worden gemakkelijk verwilderende exoten (als bijvoorbeeld de Zwarte appelbes *Aronia x prunifolia*) nog steeds in tuincentra te koop aangeboden. Ook zijn recentelijk grote stukken landbouwgrond met Robinia beplant (een soort die in natuurterreinen nota bene met glyfos-

faat bestreden mag worden). Laatstgenoemde exoot vermeerderd zich door wortelopslag en kan nauwelijks verwijderd worden. Ook de Robinia vervult overigens, vanwege haar rijke bloeiwijzen in de voorzomer (juni, begin juli), een belangrijke ecologische functie als nectarbron voor insecten.

Verder met de Amerikaanse vogelkers

Uit het voorgaande blijkt wel dat de intensieve bestrijding van de Amerikaanse vogelkers tot dusverre een vrij zinloze bezigheid is geweest. In het natuurbeheer zijn gangbare bestrijdingsvormen ongewenst. Mechanische bestrijding zorgt namelijk voor een onnatuurlijke bodem-

verstoring en chemische bestrijding hoort sowieso niet in een natuurterrein thuis. De bestrijding kan daarom beter worden geëxtensieverd. Amerikaanse vogelkers die de inlandse bosopslag overgroeit hoeft eigenlijk alleen maar selectief te worden weggekap. Hierdoor krijgen de inlandse houtsoorten voldoende groeiwoersprong op de exoot. De Amerikaanse vogelkers blijft dan wel in ondergroei aanwezig, zij het minder dominant. Bij Nijeholtpade gaat het overheersen in de boomlaag niet ten koste van de inheemse flora. Bovendien waait de exoot hier eerder om dan de nog resterende eikenbomen. Hierdoor kan de Zomereik zijn kronen uitbreiden en krijgt deze vanzelf weer de overhand. Wat dat betreft valt er met de 'bospest' best te leven.

Tabel 2. Voorkomende mossoorten op de verschillende producten van de Amerikaanse vogelkers

Mos	levende schors	dood hout	strooisel	wortelkluit
Breekblaadje		x		
Fijn laddermos		x	x	
Fraai haarmos			x	
Gedrongen kantmos		x		
Geplooid snavelmos			x	
Gewoon dikkopmos		x	x	
Gewoon gaffeltandmos	x			
Gewoon klauwtjesmos	x	x		
Gewoon pluisjesmos				x
Gewoon sikkelsterretje	x			
Gewoon sterrenmos	x			x
Heideklauwtjesmos	x	x		
Krom platmos	x			
Kussentjesmos		x	x	
Viertandmos	x			

Literatuur

WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA EN T. WESTRA 1987. Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties, deel 2. IVN, Amsterdam.

Henk J. Jager
It Fryske Gea,
Postbus 3,
9244 ZN Beetsterzwaag
tel.: 0512-381448
e-mail: h.j.jager@fryskegea.nl

Amerikaanse vogelkers

foto: Dico de Klein